

การขับเคลื่อน “สังคมไทยไร้ฟันผุ”

ความเป็นมา

Global Alliance for a Cavity-Free Future (ACFF) เป็นเครือข่ายระดับนานาชาติ เกิดจากการรวมตัวของผู้เชี่ยวชาญทางทันตสาธารณสุขจากหลากหลายประเทศ ซึ่งเห็นว่าโรคฟันผุเป็นโรคที่ถูกละเลย และผลกระทบจากโรคฟันผุ ทำให้เกิดภาระทางการสาธารณสุขที่สำคัญในทุกประเทศ และทำให้เกิดความทุกข์และสูญเสียคุณภาพชีวิตที่ดี จากการที่โรคฟันผุเป็นโรคที่เกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย โดยเฉพาะปัจจัยกำหนดสุขภาพทางสังคม (Social determinants of health) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญเชื่อมโยงกับความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม การแก้ปัญหาโรคฟันผุต้องการ ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องกระบวนการการเกิดโรค เพื่อนำไปสู่การวางแผนการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ จากบุคลากรสาธารณสุขและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในการแก้ไขปัญหาทั้งในระดับ นโยบาย การส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟู และการเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งต้องอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์ (evidence based) และการวิจัยเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติในพื้นที่

ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญจากทั่วโลกจึงได้ร่วมมือกันจัดตั้งเครือข่ายนี้ เพื่อส่งเสริมการดำเนินการแบบบูรณาการ ในการแก้ปัญหาโรคฟันผุ โดยมีการตกลงในการทำงานร่วมกัน ในการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ในเรื่องโรคฟันผุและการเคลื่อนไหวทางสังคมระดับโลกที่จะแก้ปัญหาโรคฟันผุ โดยมีความมุ่งมั่นร่วมกันที่จะดำเนินการและยกระดับความสำคัญของการป้องกันโรคฟันผุและการจัดการ ให้เป็นปัญหาสุขภาพระดับโลก และมีเป้าหมายในการพัฒนานวัตกรรมและทำงานร่วมมือกันในเครือข่ายระดับโลก มุ่งหวังเพื่อให้ประชากรโลกทุกกลุ่มอายุปราศจากฟันผุ (Cavity-Free Future for all age groups)

ในประเทศไทยได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประสานความร่วมมือเพื่อสังคมไทยไร้ฟันผุ ในการประสานการทำงานร่วมกันระหว่าง ภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคเอกชน โดยสำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย เป็นเจ้าภาพ เพื่อหาแนวทางร่วมกับคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาโรคฟันผุ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทในประเทศไทย และเพื่อให้มีการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่เครือข่ายระดับนานาชาติตั้งไว้

คณะกรรมการได้หารือและกำหนดเป้าหมายทางทันตสุขภาพขึ้น โดยมีการกำหนดระดับเป้าหมายไว้เป็น ๒ ระดับ คือ **เป้าประสงค์** (Ultimate Goal) ซึ่งเป็นปลายทางของการพัฒนา อ้างอิงตามเครือข่ายระดับนานาชาติ Alliance for a Cavity-Free Future (ACFF) คือเด็กทุกคนที่เกิดในปี ๒๕๖๙ (ค.ศ. ๒๐๒๖) ปราศจากฟันผุ (cavity free)^๑ ตลอดช่วงชีวิต ทั้งนี้ได้มีการกำหนด **เป้าหมาย** (Goals) เพื่อการพัฒนา ซึ่งจะเป็เป้าหมายที่นำสู่การบรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้

กระบวนการเกิดโรคฟันผุเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการโรคฟันผุควรให้ความสำคัญกับการดูแลโรคฟันผุครอบคลุมทุกระยะของการเกิดโรค (caries as a continuum) โดย ๑) ป้องกันไม่ให้เกิดโรคฟันผุ ๒) ยับยั้งการเกิดรูฟันผุ (cavity) และ ๓) ป้องกันไม่ให้เกิดรอยโรคฟันผุเพิ่มขึ้นอีก (increment)

¹ Cavity free คือ ฟันที่ปราศจากฟันผุ (Non-cavitated caries) ในช่องปาก และไม่เคยถูกถอน

(ร่าง) แผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานเพื่อ “สังคมไทยไร้ฟันผุ”

วิสัยทัศน์

“เด็กทุกคนที่เกิดในปี ๒๕๖๙ (ค.ศ. ๒๐๒๖) ฟันดีไม่มีผุตลอดช่วงชีวิต (stay cavity free during their life time)”

พันธกิจ

- ๐ ส่งเสริมให้เกิดการทำงานบูรณาการร่วมกันในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยทำงานร่วมกันระหว่างภาควิชาการ ภาครัฐ และภาคเอกชน ในการกำหนดนโยบาย พัฒนาระบบการบริหารจัดการ และพัฒนาระบบบริการส่งเสริมป้องกัน และรักษาฟันผุ ในการแก้ไขปัญหาโรคฟันผุในทุกกลุ่มอายุ

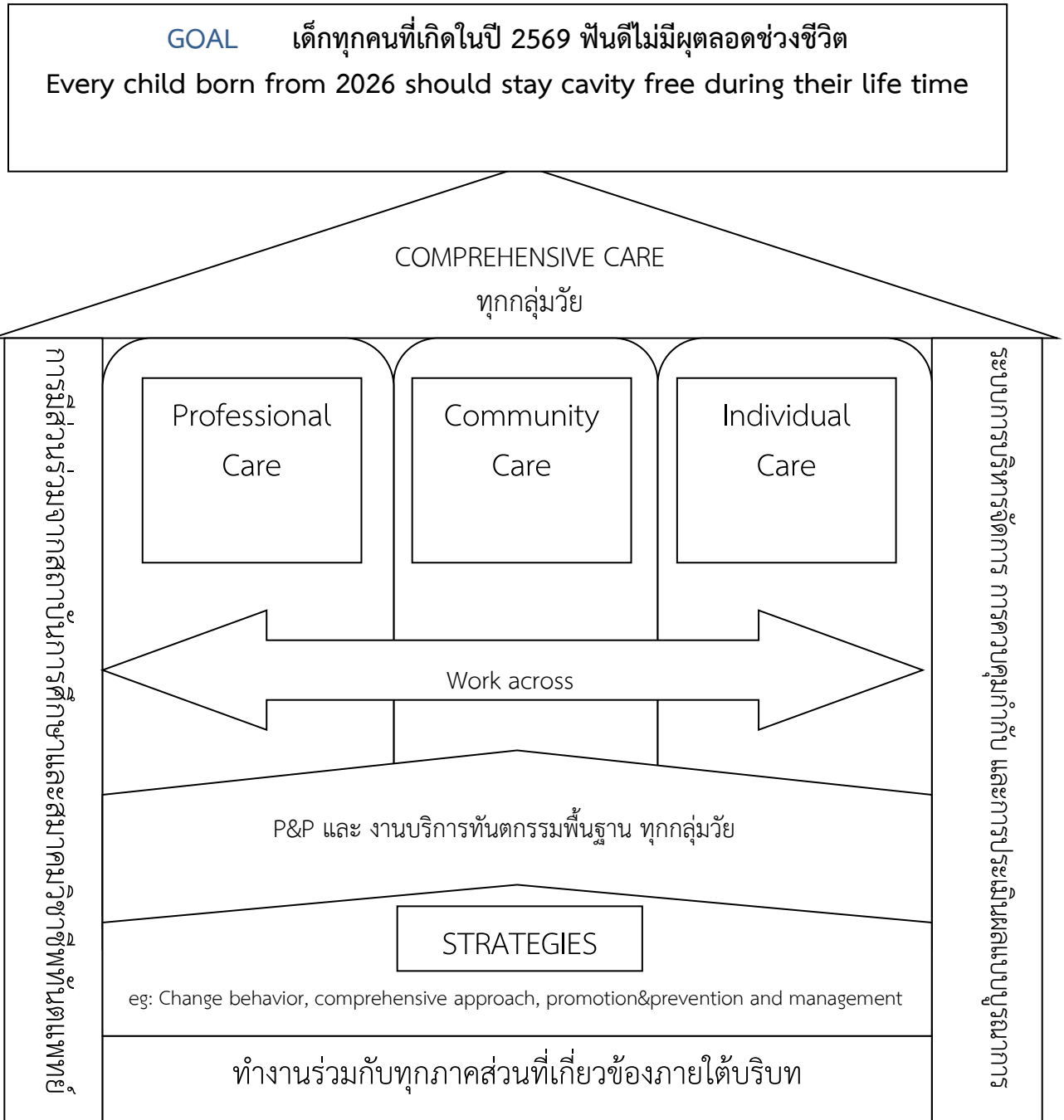
เป้าหมาย

๑. พัฒนาสภาวะสุขภาพช่องปากตามกลุ่มอายุ
๒. สถาบันการศึกษาและสมาคมวิชาชีพทันตแพทย์ มีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมพัฒนางานส่งเสริมป้องกันทางด้านทันตสาธารณสุข เพื่อแก้ปัญหาโรคฟันผุ ภายในปี ๒๕๕๙
๓. พัฒนาระบบการแก้ไขปัญหาโรคฟันผุแบบบูรณาการ ให้ครอบคลุม การส่งเสริมป้องกัน การบริหารจัดการ และการควบคุมกำกับ จากบุคลากรสาธารณสุขและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั่วประเทศ ภายในปี ๒๕๕๙

ประเด็นยุทธศาสตร์

๑. ส่งเสริมการป้องกันโรคฟันผุ โดยเน้นให้มีพฤติกรรมทันตสุขภาพที่ดีในทุกกลุ่มอายุ และส่งเสริมการแก้ไขปัญหาโรคฟันผุโดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์ (evidence based) และการวิจัยเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติในพื้นที่
๒. พัฒนาระบบบริการสุขภาพโดยเน้นการส่งเสริมป้องกันทันตสุขภาพ และเพิ่มการเข้าถึงบริการทางทันตกรรมขั้นพื้นฐานในประชาชนทุกกลุ่มอายุ
๓. พัฒนาคุณภาพบริการทางทันตกรรมครอบคลุมทุกระยะของการเกิดโรคฟันผุในประชาชนทุกกลุ่มอายุ และพัฒนาระบบการบริหารจัดการ การควบคุมกำกับ และการประเมินผล โดยบูรณาการในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคเอกชน
๔. ดูแลสุขภาพช่องปากแบบองค์รวมอย่างบูรณาการ

(ร่าง) กรอบแนวคิดการทำงานในประเทศไทย

Roadmap เพื่อสังคมไทยไร้ฟันผุ

วิสัยทัศน์	“เด็กทุกคนที่เกิดในปี ๒๕๖๙ (ค.ศ. ๒๐๒๖) ฟันดีไม่มีผุตลอดช่วงชีวิต (stay cavity free during their life time)”			
พันธกิจ	<ul style="list-style-type: none"> ๐ ส่งเสริมให้เกิดการทำงานบูรณาการร่วมกันในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยทำงานร่วมกันระหว่างภาควิชาการ ภาครัฐ และภาคเอกชน ในการกำหนดนโยบาย พัฒนาระบบการบริหารจัดการ และพัฒนาระบบบริการส่งเสริมป้องกัน และรักษาฟันผุ ในการแก้ไขปัญหาโรคฟันผุในทุกกลุ่มอายุ 			
เป้าหมาย	<ol style="list-style-type: none"> ๑. พัฒนาสภาวะสุขภาพช่องปากตามกลุ่มอายุ ๒. สถาบันการศึกษาและสมาคมวิชาชีพทันตแพทย์ มีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมพัฒนางานส่งเสริมป้องกันทางด้านทันตสาธารณสุข เพื่อแก้ปัญหาโรคผุ ภายในปี ๒๕๕๙ ๓. พัฒนาระบบการแก้ไขปัญหาโรคฟันผุแบบบูรณาการ ให้ครอบคลุม การส่งเสริมป้องกัน การบริหารจัดการ และการควบคุมกำกับ จากบุคลากรสาธารณสุขและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั่วประเทศ ภายในปี ๒๕๕๙ 			
ยุทธศาสตร์	ยุทธศาสตร์ที่ ๑	ยุทธศาสตร์ที่ ๒	ยุทธศาสตร์ที่ ๓	ยุทธศาสตร์ที่ ๔
	ส่งเสริมการป้องกันโรคฟันผุ โดยเน้นให้มีพฤติกรรมทันตสุขภาพที่ดีในทุกกลุ่มอายุ และส่งเสริมการแก้ไขปัญหาโรคฟันผุโดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์ (evidence based) และการวิจัยเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติในพื้นที่	พัฒนาระบบบริการสุขภาพโดยเน้นการส่งเสริมป้องกันทันตสุขภาพ และเพิ่มการเข้าถึงบริการทางทันตกรรมขั้นพื้นฐานในประชาชนทุกกลุ่มอายุ	พัฒนาระบบบริการสุขภาพโดยเน้นการส่งเสริมป้องกันทันตสุขภาพ และเพิ่มการเข้าถึงบริการทางทันตกรรมขั้นพื้นฐานในทุกกลุ่มอายุผ่านการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน (public private partnership)	ดูแลสุขภาพช่องปากแบบองค์รวมอย่างบูรณาการ

(ร่าง) กิจกรรมสำคัญเพื่อขับเคลื่อนสังคมไทยไร้พินทุ

ระยะที่ ๑: (๒๕๕๗-๒๕๕๙)

กิจกรรมสำคัญ

๑. บูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการ
  - จัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder meeting) เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่และแผนการดำเนินการในแต่ละภาคส่วน
  - ส่งเสริมและพัฒนาการให้มีข้อมูลเชิงประจักษ์ การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม และการวิจัยเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติในพื้นที่
  - วางแผนเพื่อกำกับทิศทางการทำงานในการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ จากบุคลากรสาธารณสุข และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

๒. พัฒนาพื้นที่ต้นแบบในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมไทยไร้พินทุ
  - พัฒนาพื้นที่ต้นแบบ (Area-based model)
    - ส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินกิจกรรมของพื้นที่ต้นแบบ
      - ดำเนินกิจกรรมในจังหวัดที่สนใจ เช่น จังหวัดในศูนย์อนามัยที่ ๑ เชียงใหม่ สมุทรปราการ สุรินทร์ และสุพรรณบุรี เป็นต้น
    - สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรม
    - กำกับ ติดตาม และประเมินผล การดำเนินกิจกรรมของพื้นที่ เพื่อพัฒนาและขยายเครือข่าย
  - รมรงค้ให้พื้นที่ทั่วไปดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมไทยไร้พินทุ
    - จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อชี้แจงแนวคิดและการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมไทยไร้พินทุ
    - สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรม
    - กำกับ ติดตาม และประเมินผล การดำเนินกิจกรรมของพื้นที่ เพื่อพัฒนาและขยายเครือข่ายให้ครอบคลุม
      - ร้อยละความครอบคลุม (% coverage) ศูนย์อนามัย/เขตบริการสุขภาพ

หน่วยงานรับผิดชอบ: สำนักทันตสาธารณสุข

๓. พัฒนาวิชาการ

- จัดตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินกิจกรรม
  - วางแผนการดำเนินกิจกรรมสอดคล้องตามกรอบยุทธศาสตร์
  - จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ
  - บริหารจัดการองค์ความรู้ให้ไปในทิศทางเดียวกัน (Professional communication)

หน่วยงานรับผิดชอบ: องค์กรผู้บริหารคณะทันตแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย (อ.บ.ท.ท.)

๔. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

- วางแผนในการประชาสัมพันธ์
- จัดเตรียมเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์
  - Professional care: อ.บ.ท.ท. และทันตแพทย์สมาคมฯ
  - Self-care และ community care: สำนักทันตสาธารณสุข
  - ผลิตภัณฑ์: ทันตแพทย์สมาคมฯ

หน่วยงานรับผิดชอบ: - สำนักทันตสาธารณสุข
- องค์กรผู้บริหารคณะทันตแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย (อ.บ.ท.ท.)
- ทันตแพทย์สมาคมฯ

ระยะที่ ๒: (๒๕๖๐-๒๕๖๒)

ขยายเครือข่ายพื้นที่ต้นแบบในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมไทยไร้ฟันผุ

- จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เพื่อชี้แจงแนวคิดและการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมไทยไร้ฟันผุ
- สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรม
- กำกับ ติดตาม และประเมินผล การดำเนินกิจกรรมของพื้นที่ เพื่อพัฒนาและขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมทุกศูนย์อนามัย/เขตบริการสุขภาพ

ระยะที่ 3: (๒๕๖๕-๒๕๖๙)

พัฒนาระบบทันตสาธารณสุขที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมสังคมไทยไร้ฟันผุ

- ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบทันตสาธารณสุขของประเทศไทยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้